

vesznek részt, aminek megvan az az előnye, hogy a kezdők a haladottabb társaik munkáin is okulhatnak. Az elméleti tárgyak oktatása májusban véget ért s ettől fogva a növendékek egész napjukat gyakorlati munkának szentelhetik. A szoros értelemben vett tanév július 15-ikén záródott, de nehogy a művészi tanulmányokban fennakadás álljon be, a Főiskola a nyár hátralevő részére is gondoskodott munkalehetőségről azok számára, akik ezt is fel akarják használni tanulmányokra. Így ezidén a miskolci művésztelepen 25, a kecskeméti 35, a mohácsi 25, a sümegi 15, a makói 15, a jászapáti 25, a budapest-esprekerti tanfolyamon mintegy 60 növendék dolgozott, az utóbbin olyanok is, akik itt készültek fel a szeptemberi felvételi vizsgálatra.

Mivel a Főiskolán igen nagy a vagyontalan, szűkölködő növendékek száma, a rektori tanács gondoskodott arról, hogy a szegényebbek számára gondosan vezetett diákasztal álljon rendelkezésére. Ezen összesen 80-an vettek részt, köztük 60-an teljes díjtalanul. A fizetők is rendkívül olcsón juthattak bő és jó táplálékhoz, amennyiben a napi három tál ételért (hetenként háromszori húsadaggal) 6000 K. napi árat fizettek. Ennek az áldásos intézménynek fentartása támogatás nélkül jellek adományozók áldozatkészségének köszönhető.

Az új tanév október 1-én indult meg, amikor is Glatz Oszkár főiskolai tanár vette át a rektorátust, a legutóbbi rektor pedig, Csók István, a prorektor fizetését. Amennyiben a körülmények megengedik, ezidén is lesz ifúsági kiállítás s a műtörténeknél újra alkalmuk lesz tisztelet formálni a Főiskola művészi színvonaláról.

KIÁLLÍTÁSOK

Szeptember 19-én nyílt meg *Párisban* a Galerie Andréban Cselényi-Walteshausen kiállítása.

MŰVÉSZETI IRODALOM

A LEGMODERNEBB MAGYAR MŰVÉSZET. Kállai Ernő tisztes tanulmány tárgyává tette a magyar művészet legújabb stílusfejlődését és e tanulmányának gyümölcsét most tette közzé magyar és német nyelven. (Neue Malerei in Ungarn. Von Ernst Kállai. Mit 83 Abbildungen auf 80 Tafeln. Leipzig, 1925, Klinckschardt & Biermann Verlag. — Új Magyar Piktúra. 1900–1925. Írta: Kállai Ernő. 83 képpel. Amicus kiadás. Budapest. 1925). A gazdagon illusztrált, úgy magyar mint német kiadásában igen szépen kiállított mű a legérdekesebbek közé tartozik azok

Szeptember 20-tól 27-ig Ferenczy Béni szobrászművész és Ferenczy Noémi iparművésznek kollektív kiállítást rendeztek a *Nemzeti Szalóban*.

Szeptember 20-án nyílt meg Bokros-Bierman Dezso grafikai kiállítása a *Mentorban*.

Október 4-én nyílt meg az *Ernst-Múzeum* második kiállítása, melyen Glatz Oszkár, Orbán Dezso és Végh Gusztáv festők vettek részt. Kiállításra kerültek ugyanekkor Ferenczy Károly hagyatékának grafikái.

Október 4-én nyílt meg a *Nemzeti Szalón* csoportkiállítása, melyen Fanta István, Molnár Tibor, Tihanyi J. Lajos és W. Unger Margit festők vettek részt.

Október 4-én nyílt meg *Köztegen* a községi társaságának kiállítása, melyen Jávorka Lajos, Jégh József, Mihály Pál, Nemessényi-Korbuly Béla, Pálly József, Barsendrei Szűts Zoltán és Vargha N. Lajos festők vettek részt.

Október 11-én nyílt meg Petri-Pick Lajos szobrászművész kiállítása *Bécsben* a Vereingung Donauländischer Künstler helyiségében (Volksgarten).

Október 12-én nyílt meg a *Nemzeti Szalóban* Zutt iparművésztanárnak búcsúkiállítása.

Október 18-án Lakos Alfréd festőművész búcsútárlatot rendezett New-Yorkba való elutazása előtt a pesti izr. hírköztség dísztermében.

Október 18-án nyílt meg *Nagyváradon* Tibor Ernő festőművész kiállítása az Athenaeum kiállítási csarnokában.

Október 18-tól 31-ig tart *Párisban* Nemes József festőművész kollektív kiállítása a Galerie Balzacban.

Október 24-én nyílt meg *Párisban* Vértes Marcel rajz- és litográfiai kiállítása a Galerie Devambez termében.

Október 25-én nyílt meg az *Ernst-Múzeumban* az Izsó Miklós emlékkiállítás mellett Feiks Jenő, Márfly Ödön, Perrotti-Csaba Vilmos, Varga Nándor festőművészek és Kalmár Elza szobrászok gyűjteményes kiállítása.

közti dolgozatok közt, amelyek ezzel a tárgykörrel foglalkoztak, különleges megállapításai előreláthatóan sok ellentmondással fognak találkozni, de azok is, akik Kállai értékelési módjától idegenkednek, bizonyára el fogják ismerni legalább is azt az erényét, hogy bizonyos festőcsoportok szándékait világosan feltárja, formaadásuk okát feltűri s bepillantást ad abba az ideológiába, amelyből e csoportok képei megszülettek.

Szándékosan szólnak itt festőcsoportokról, nehogy megtévesztjük az olvasót. Mert

a mű a magyar művészet utolsó 20-25 esztendőjéből jóformán csak azokkal a festőkkel foglalkozik, akik egykor a *Nyolcak* és a *Ma* csoportjába tartoztak vagy több-kevesebb joggal e két csoport egyikéhez sorolhatók. Tájékozatlanság céljából megjegyezzük, hogy például *Ferenzy, Fényes, Koszta, Csók* neve csak éppen meg van említve, *Rudnay* neve egészen hiányzik stb. Ez feltűnőnek látszik egy könyvben, amely az új magyar művészettel foglalkozik, holott nagyon logikus egy oly szerző részéről, aki csak azoknak a festőknek tulajdonít stílusfejlődési értéket, akik elszakadtak a formahagyományoktól s akik nyilvánvalóan azok érdeklik, akik a stílusfejlődési sorban mint „forradalmárok” voltak beállítva. A taxonómia ez a módja bizonyára ellentmondást fog kiváltani főképp ama táborban, amely egy műtárgyat nem csak fejlődéstörténeti jelenségnek, hanem esztétikai ténynek is minősít. Ám aki — hacsak feltételesem is — a szerző álláspontjára igyekszik helyezkedni, igen sok értékes felvilágosítást kap arra nézve, hogy mily teóriák vagy érzések alapján alakították e nálunk többnyire kevésbé ismert vagy ismeretlen festők az ő műveiket. A szerző igen részletesen foglalkozik *Berényi, Bortnyik, Csontváry, Czibél, Egyri, a Galimberti-házaspár, Gulácsy, Huszár, Kádár, Kassák, Kmetty, Moholy-Nagy, Lampért, Pért, Pór, Tihanyi, Úllitz* stb. munkáival, tehát azokkal, akiket nálunk a posztimpressionista festési törekvések, expresszionizmus, kubizmus stb. képviselőinek szoktak tartani. De nemcsak abból a szempontból, hogy minő volt a szerepük bizonyos irányok kialakításában, hanem egy más, jóval érdekesebb szempontból is: magyarságuk szempontjából. Az egész könyv ugyanis válasz egy kérdésre, amelyet a szerző műve elején vet fel: hogyan jelentkezik a magyar temperamentum a legújabb magyar művészetben? E célból két faktort kell tüzetesen szemügyre venni, elemezni, veletjét felhágni: az egyik ez a legújabb magyar művészet, a másik a magyar vérmérsék. A legújabb magyar művészet — már a szerző által feldőlített korlátokon belül — valóban a legbehatóbban sikerült a szerzőnek ismerténni, sőt csaknem a küzdő bajtárs meleg szeretetével tárja fel saját szerző indítékait. A magyar vérmérsék megrajzolását azonban túlnézve feladatnak látjuk: egy adottság, amely évezred során végtelen komponensekből alakult össze, nézetünk szerint nem foglalható össze egy rövid definícióba. Egy ekkora fókú sűrítésnek megvan az a hátránya, hogy végül csak éppen szavak sűrítése. Ezen a téren még igen sok tennivaló van a kutatásnak, sőt talán még el sem érkeztünk a kutatások lehetőségéhez. Az előmunkálatoknak e téren való hiánya következtében nehéz dolga volt a szerzőnek, midőn az általa összeválogatott művészeket és a magyar temperamentumot közös nevezőre

igyekezett hozni. Innen néhány megállapításának teljes idegenszerűsége.

Stílusfejlődéstörténeti kutatásai során a szerző tekintetbe veszi azokat a szociológiai tényezőket is, amelyek e szélsőséges festészet kialakulására hatottak. Fejtegetéséből azt véljük kiolvasni, hogy szerinte az igazi művészeti fejlődésnek nálunk az agrár- és kispolgári ideológia a legfőbb gátja, viszont a legutóbbi forradalmak leköltete, legalább néhány festő-résztevőjén át, a legkiválóbb előmozdítója. Mi túlságos közelből figyelhetünk meg ezt az előmozdítást s azért más véleményen vagyunk. De más véleményen vagyunk eléri eredmények értékelése dolgában is. Efelett azonban főülégesnek tartunk minden vitát. Anélkül, hogy jelentőséget tulajdonítanánk e festő-csoport túlnyomó részének, mégis nagyon helyénvalóan, hasznosnak tekintjük azokat a magyarázatokat, amelyeket a szerző e festők műveirehéz fűz. Elhiszük, hogy e magyarázatok találok még azokban az esetekben is, amikor maga a szerző is elejt egy-egy célzást bizonyos pathológiai esetekre (a kiemelt művészek jelentékeny percentje örül volt), célzataik felárásából látjuk, hogy tudatosan törekedik a mentül erősebb abstrakció felé és hogy az intuitív elemeket a legfőbbnél egy fogalmi rendszer szorította ki, ami a filozófus nyelvén pontosan annyit tesz, mint eltávolodás a művészettől. Ennek az elmozdulásnak hű képét adja a szerző s meg vagyunk győződve róla, hogy e törekvéseket csakis egy benfentes kortárs világíthatja meg ily részletesen, mivelhogy pedig alig van kilátás arra, hogy ennek a csoportnak végső elvei életben maradjanak, hasznosnak tartjuk, hogy még a tizenkettedik órában akadát egy mindenképpen illetékes író, aki az elműlésnek induló törekvések rejtettebb vonásait ily szépen és világosan elemelte és fedte fel.

(IK)

ZEITSCHRIFT FÜR BILDENDE KUNST.
1925—26. 2—6. füzet.

Ez a Lipcsében, E. A. Seemannál megjelenő, változatos tartalmú és komoly művésztörténeti folyóirat Richard Graul és Hans Nachod vezetése mellett mindinkább növelel régi, közel hat évtizedes tekintélyét. Még mindig az a helyzet, hogy mióta a német állami múzeumok folyóiratjellegű kiadványai is csak kisebb terjedelemben, hosszabb időközökben jelenhetnek meg, a magancégek által kiadott tudományos folyóiratok nagyobb feladat és fokozottabb igények előtt állanak.

A Zeitschrift mostani évfolyamának 4—5. füzetében Federico Hermanin, a kiváló olasz művésztörténeti író beható tanulmányban foglalkozik azzal a kapcsolattal, mely Raffael híres *Alba-Madonnája* (Szentpiérvár) és az eddig Purbusban őrzett variáns, az úgynevezett *Madonna di Gaeta* között fennáll. Az utóbbi

festmény a múlt évben Rómában is ki volt állítva s ismételten magára vonta a kutatók figyelmét. A Hermanin által közölt új felvételek a két festmény alapos összehasonlítását is lehetővé teszik s a szerző ennek alapján arra az eredményre jut, hogy a Madonna di Gaeta szintén a nagy mester sajátkezü műve, sőt a kompozíció kialakulásának korábbi fokát képviseli, mint az Alba-Madonna.

Ugyanebben a kettős füzetben Gustav Pauli Francke mesternek, a késő középkori német festőnek egy eddig kevésbé ismert művéről, a finnországi Nykyrkoból származó Szent Borbála-olajról ír. A nyolc festményt egyesítő szárazolajra jelenleg a helsingforszi nemzeti múzeumban van. Francke munkáinak ez a kiegészítése annál nagyobb jelentőséggel bír, mert a mesternek eddig csak néhány műve ismeretes Hamburgban és Lipsceben.

A régi német művészet körébe vág Ernst Buchner cikke (a 2. füzetben): Zwei oberdeutsche Meister der Reformationszeit. Főleg azért érdemel figyelmet, hogy az eddig csak három erőteljes és mozgalmas rézmetszetéről ismert SC monogrammisának helytálló megokolással egy festményt is tulajdonít. Ez a csatakép Würzburgban van. A mester személyének meghatározása, sőt működése helyének közelebbi megjelölése is még a jövő kutatásra vár.

Az új felfedezések sorát gyarapítja Joseph Clauss és Paul Wescher egy-egy cikke (a 6-ik füzetben). Az előbbi Úrs Grafnak egy eddig csak leírásokból ismert, most azonban egy unikum példányban felfedezett fametszetét (Nagler: Monogrammistin, ill. S. 128. Nr. 4. és His: Nr. 272.) közli.

Paul Wescher a csak néhány év előtt felfedezett kora-németalföldi festőnek, Jan de Cocknak oeuvrejét egészíti ki néhány, többé-kevésbé meggyőző atíribúcióval. Jan de Cock valószínűleg Leidenből származott és 1503 óta Antwerpenben működött; művészete leginkább Lukas van Leydenével rokon.

Wolfgang Stechow (a 2. füzetben) érdekes cikkben mutatja ki, hogy a braunschweigi képtárban őrzött festmény, Az aranykor, melyet idáig Cornelis Cornelisz van Haarlem egyik legreprezentatívabb művének szoktak beállítani, nem tőle, hanem tanítványától, Abraham van der Houvetól származik. Egyébként közöttük így válik könnyen érthetővé az a jelentékeny eltérés is, mely Szépművészeti Múzeumunk 332. számú, 1614-ből keltezett Cornelisz-képe, a Bacchanália, és az 1615-ből származó braunschweigi kép között ezideig oly megmagyarázhatatlannak látszott.

Arthur von Schneider (a 3. füzetben) az Amsterdamban, majd Párisban működött festőről, Jakob van Loooról (1614?—1670) közölt dolgozatot. Van Loo művészetében flamand és holland elemek érdekesen egyesülnek s arcképek, életképek és mitológiai tárgyak váltakoznak.

A kopenhágai életéletrajzgyűjteménynek, Magnus Bergnek kevésbé ismert művét egy szerényebb igényű darabbal gyarapítja Alfred Rohde cikke a 4—5. füzetben.

A 2. füzet közli Karl Woermannak Hans Thoma emlékére mondott, mélyen bevillágtató beszédét, a 6. füzet pedig H. W. Huppnak Eduard von Gebhardtról, a folyó évben elhalt német protestáns egyházi festőről írott megemlékezését. P. A.

A NÉMET MŰVÉSZETI KÖNYVPIAC bősége lehetetlenül teszi, hogy minden értekes új kiadványával füzetesen foglalkozzék az ember. Viszont a teljes mellőzés még lehetetlenebb. Időről-időre kompromisszumos megoldásra van szükség tehát, rövid utalásokra, melyek a kiadványok nagyobb számát foglalhatják közös ismertetés alá. Itt van mindjárt *Albrecht Haupt*-nak a germán népek művészeti történetéire nézve úttörő munkája: *Die älteste Kunst, insbesondere die Baukunst der Germanen (Wasmuth, Berlin)*. A dűsan illusztrált könyv a germán népek általános faji és történelmi ismertetése után sorra veszi a sírok, a ruházat és a fegyverzet emlékeit, a relief, a festői elemek, a germán ornamentika jellegzetességeit. Külön nagy fejezetet szentel a faépítkezésnek, melynek összes részletgazatait, szerkezetes és járulékos tényezőit egyenként is füzetes elemzés alá fogja. Ehhez csatlakoznak a különböző germán őrselek sajátosságáról szóló fejezetek. Kellően megjelözte a könyvnek, hogy germán falkultusza sok tekintetben túlló a tárgyilagossági történelmi vizsgálat határain. — Az „Orbis Terrarum” sorozatban (ugyanacsak Wasmuth kiadása) megjelent „*Skandinavien*”. Ez a nagy albumalakú könyv 276 reprodukcióban ismerteti a skandináv államok földjét, építkezését, népét. A nagyon gondosan készült és mindig a legfontosabb lokális jellegzetességeket hangsúlyozó fűvtelek a dánok, svédok, norvégok és finnnek művészetéről való képzetelnek igen elevenbe, lényegre vágó foglalatát nyújtják. Hatásukat négy, különösen megért bevezetés támogatja.

Az utolsó egy-két év alatt egész sora jelent meg az orosz vonatkozású művészeti könyveknek. Így Wasmuth kiadásában *G. K. Lukomskij* munkája az orosz porcellánról. Az első összefoglaló könyv, mely az orosz állami és magánporcellángyárak 180 esztendő termelése alapján készült. Rövid történelmi bevezetésen kívül igen sokoldalú, pompás reprodukciók segítségével nyújt áttekintést a művészi orosz porcellánipar különböző jellegzetes készítményeiről. Lukomskij egyébként is termékeny művelője az orosz művészeti irodalomnak. *Orchis Verlag München* kiadásában jelent meg: *Altrossland, Architektur und Kunstgewerbe*. Rövidre fogott, de alapos szöveg és dűs képanyag tájékoztat az orosz építkezés és iparművészet bizánci,

román és renaissance vonatkozásokon túl is lösgyökeres stílusról. Európai képzetek szempontjából egészen rendkívül, hol meghatározóan naiv és keresztényien alázatos, hol káprázatosan gazdag formavilág ez. Lukomskij ugyancsak az Orchis Verlag-nál megjelent két másik műve: *St. Petersburg* és *Zarskoje Selo* már nem köli le ennyire az érdeklődést, mert az architektúra, melyet ismertet, európaias. Viszont tagadhatatlan, hogy kivált Pétervár a monumentalitásnak lenyűgöző példájával bővelkedik. Várostervezésben, épületeinek alap- és alakrajzában holland és német befolyások érvényesülnek, az olasz barokk döntő szerepe nyilvánvaló, de moszkovita tényezők sem maradnak nyomtalanok. A homlokzatokat ellepő ornamentika, a különös alakú tornyok, kupolák halmozása daskáló, keleties képzetre vall. Főként a pétervári *Eremitage* rajzgyűjteményének alapján készült *Leopold Zahn* könyve: *Die Handzeichnungen des Jacques Callot*. (O. C. Reclt Verlag, München.) Mindenkép pompás munka. Szövege mesteri módon vázolja Callot fejlődését, életét és különösen elemzi rajzainak stílusát. A stíluskritikai elemzést a különböző gyűjteményekben lévő Callot-rajzok katalogizált jegyzéke követi. A technikailag kifogástalan és nagyon jól megválogatott reprodukciók valóban ingyen gyönyörűséget nyújtanak. Magyar szempontból különös figyelem illeti a *Klinkhardt & Biermann*, *Leipzig* kiadásában megjelent *Jahrbuch der jungen Kunst* 1924. évi kötetét. Ez a vaskos kötet közel ötszáz lapon százakra menő reprodukciók kíséretében az összes modern képzőművészeti irányok nemzetközi sereg-szemléjét vonultatja föl, kiterjeszkedve ezáltal a magyar művészetre is, mely három, Tihanyiról, Egryről és Moholy-Nagyról szóló tanulmánnyal szerepel. Hogy az évkönyv az európai művészetnek milyen gazdag területén vezet végig, arra vonatkozóan elég, ha néhány nevet említet: Hodler, Matisse, Munch, Odilon Redon, Henri Rousseau, Kandinsky. A német expreszszionizmus és a vele összefüggő törekvések köréből: Alfred Kubin, Karl Hoffer, Feininger, Paul Klee; a konstruktívizmus Moholy-Nagyon és az orosz Lissitzkyn kívül egy nagyobb, általános tárgyú tanulmányban jut szóhoz. Az új verizmust Dix képviseli, De nemcsak

az európai, hanem a modern amerikai, sőt japán és indiai művészetre is kiterjed az évkönyv anyaga, mely Prud'hon, Daumier, a berlini Hummel és Caspar David Friedrich munkásságával kapcsolatban a múltból is fölidézt egyet-mást, amiben a mai áramlatokkal rokon vonások nyilvánulnak. Nem lesz fölösleges végül a Klinkhardt & Biermann kiadásában megjelenő új bibliofil és grafikai folyóiratra is rámutatnom: *Monatshette für Bücherfreunde und Graphiksammler*, melynek programja nemzetközi viszonylatban mind a régi, mind az új grafikus művészetre kiterjed.

Kállai Ernő (Berlin).

A SZINYEI MERSE PÁL TÁRSASÁG BARÁTAINAK KÖRÉBŐL

KEDVEZMÉNY A SZINYEI-TÁRSASÁG BARÁTAI KÖRÉNEK TAGJAI SZÁMÁRA. A Szinyei-Társaság első kiadványának, a „Szinyei-Emlékkönyv”-nek néhány példánya még kapható. Ebben a könyvben Berzeviczy Albert, Divald Kornél, Lázár Béla, Lyka Károly, Meller Simon, Molnár Géza és Petrovics Elek írtak a nagy mesterről cikkeket és tanulmányokat. A Barátok Körének tagjai e könyvet levelezőlapon (Szinyei-Társaság Budapest, L. Villányi-út 12.) rendelhetik meg. Ára fűzve 20.000 korona, kötve 24.000 korona és az utóvétel költsége.

IVÁNYI-GRÜNVALD BÉLA kézzel színezett litográfái a Szinyei-Társaság Barátai Körének tagjai 10% kedvezménnyel kaphatják a művésznél. (Deák Ferenc-tér 3. V. em.)

HERMAN LIPÓT rajzalbumát a tagok 25%-os kedvezménnyel kaphatják 45.000 koronáért. Megrendelhető a kiadóhivataltalban.

A szerkesztésért felelős: Dr. Majovszky Pál.

Kiadó: Nagy Ernő.

Szerkesztőség: Erzsébet-körút 5. II.

Magyar Művészet. 1925. 6. szám.